

УДК 330.341

Сафонов Ю. М.

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Жебричук А. В.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДІАГНОСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ТРАНСПОРТНОГО КОМПЛЕКСУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті розглядаються теоретичні аспекти діагностичного аналізу діяльності суб'єктів транспортного комплексу національної економіки. Запропоновано визначення сутності діагностичного аналізу, його структури, видів та методів.

Ключові слова: діагностика, діагностичний аналіз, структура діагностичного аналізу, методи.

Проблема дослідження. Сучасні умови господарювання суб'єктів транспортного комплексу національної економіки характеризуються високим ступенем нестабільності бізнес-середовища. У більшості суб'єктів господарювання спостерігається скорочення парку рухомого складу, збільшення його віку і зносу, зниження фондівіддачі, скорочення кваліфікованих кадрів, нестача обігових коштів для здійснення виробничого процесу. З метою прогнозування негативних явищ доцільно проводити діагностичний аналіз діяльності суб'єктів транспортного комплексу національної економіки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням діагностики діяльності суб'єктів господарювання присвячено праці багатьох науковців, зокрема Ю. Баканова, О. Бакунова, О. Єлисеєва, В. Едрінова, О. Загородної і В. Серединської [6], М. Зайцева, А. Кавинова, С. Масленнікова [11-12], В. Москаленко, О. Побережець [11; 13], С. Устенко [4], Л. Фролової, Г. Швиданенко та О. Олесь [4] та ін. Особливості діяльності транспортних підприємств досліджують Л. Ейхлер і Н. Гавриленко [1], А. Бачурін [2] й ін.

Невирішені частини загальної проблеми. Оцінка якості проведення аналітичних процедур у суб'єктів транспортного комплексу національної економіки показала, що більшість суб'єктів проводять аналіз в неповному обсязі, недосконалими методами, а у деяких підприємствах зовсім відмовляються від дослідницьких процедур. Зазначене призводить до прийняття неправильних управлінських рішень, неточних прогнозів, помилок, погіршення фінансового стану та неефективного функціонування суб'єктів господарювання.

Метою статті є дослідження теоретичних аспектів діагностичного аналізу та розробка основних засад його проведення у діяльності суб'єктів транспортного комплексу національної економіки.

Основні результати дослідження. Транспорт – найважливіший елемент виробничої інфраструктури держави, що забезпечує розвиток національної та світової економіки і відображає сучасні тенденції посилення ролі суб'єктів господарювання реального сектора суспільного виробництва [3, с. 87].

Автотранспортні підприємства є важливою складовою транспортного комплексу країни, вони відіграють суттєву роль у забезпеченні соціально-економічного розвитку та конкурентоспроможності економіки. Технологічна і комерційна адаптивність автомобільного транспорту обумовлюють його економічні переваги в ринкових умовах. Разом з тим, сучасні умови функціонування автотранспортних підприємств характеризуються високим ступенем нестабільності бізнес-серед-

овища, що призводить до зниження результативності діяльності суб'єкта господарювання та зростання підприємницьких ризиків. Посилення конкуренції на ринку автотранспортних послуг, нестабільність ринкових фінансових інструментів визначають зовнішні чинники діяльності суб'єкта транспортної галузі країни.

У більшості суб'єктів транспортної галузі спостерігається скорочення парку рухомого складу, збільшення його віку і зносу, зниження фондівіддачі, скорочення кваліфікованих кадрів, нестача обігових коштів для здійснення виробничого процесу. Для прийняття ефективних управлінських рішень, що дозволять формувати фінансово-економічну стійкість автотранспортного підприємства, з одного боку, і знижувати транспортні витрати для споживачів транспортних послуг, з іншого боку, необхідні нові підходи до проведення економічного аналізу діяльності підприємств галузі [4, с. 105].

У цій ситуації особливої актуальності набуває такий напрям аналітичної роботи, як діагностичний аналіз. Економічна діагностика стає все більш популярною для великих компаній, виступаючи невід'ємною частиною аналітичної роботи. Також пропонується використовувати економічну діагностику на рівні автотранспортних підприємств. Діагностика діяльності підприємств є специфічним способом оцінки, оскільки саме такий її вид дозволяє зв'язувати предмет, об'єкт, методи та область можливих дій [8].

Розробка сучасних методів і прийомів діагностичного аналізу дозволяє визначати ступінь близькості підприємств транспортної галузі до несприятливого результату діяльності, виявляти фактори бізнес-середовища, які забезпечують істотний вплив на результати діяльності суб'єкта, моделювати поведінку автотранспортних підприємств в різних умовах, прогнозувати подальші тенденції розвитку, оцінювати рейтинг суб'єктів господарювання на визначеному сегменті ринку, а отже, приймати ефективні управлінські рішення на основі цієї інформації

Актуальність застосування діагностики до оцінки діяльності сучасних автотранспортних підприємств підтверджується тим, що в умовах ринкової економіки зростає значення господарської діяльності з метою здобуття максимального прибутку від реалізації послуг підприємства і підвищення рентабельності підприємства для задоволення матеріальних і соціальних потреб працівників і розвитку стратегічної діяльності суб'єкта транспортної галузі національної економіки.

Для визначення суті діагностики діяльності підприємства, необхідно визначити сутність терміну «діагностика». Термін «діагностика» запозич-

чений з медицини. Слово «діагноз» (від грецького «діагнозіс») означає розпізнавання, визначення. Він є процесом дослідження об'єкту діагнозу з метою здобуття результату діагнозу, тобто висновку про стан об'єкту діагнозу [2, с. 303].

Таким чином, з одного боку, суть діагностики фінансово-господарської діяльності підприємства полягає у виявленні патологічних змін в досліджуваній системі і встановленні діагнозу. Діагностика як спосіб розпізнавання стану соціально-економічної системи за допомогою реалізації комплексу дослідницьких процедур і допомогою реалізації комплексу дослідницьких процедур і виявлення в них слабких ланок і вузьких місць відноситься до методів непрямих вимірів [5, с. 34].

З іншого боку, суть діагностики полягає у встановленні і вивченні ознак, вимірі основних характеристик, що відбивають стан машин, приладів, технічних систем, економіки і фінансів господарюючого суб'єкта для прогнозування можливих відхилень від стійких, середніх, стандартних значень і запобігання порушенням нормального режиму роботи.

Так, Д.С. Шиян визначає, що «діагностика передбачає вивчення стану господарюючого суб'єкта, вплив чинників розвитку соціально-економічних процесів і виявлення відхилень від нормального розвитку. Економічна діагностика орієнтована як на пізнання економічних протиріч, так і на розробку заходів по їх рішенню. Комплексний характер економічної діагностики полягає в тому, щоб прослідити динаміку досліджуваних процесів у взаємозв'язку, досліджувати прямі і зворотні зв'язки між процесами». Л.А. Костирко та Ю.М. Баканов вважають, що «діагностика економічної системи – це сукупність досліджень за визначенням цілей функціонування підприємства, способів їх досягнення і виявлення недоліків» [1, с. 21].

«Займатися діагностикою – це означає розглядати в динаміці симптоми явищ, які можуть затримати досягнення поставлених цілей і вирішення завдань, піддаючи небезпеці плановану діяльність. Це передбачає вироблення рішень, що коректують і вимушують переглядати цілі та прогнози. Знання ознак (симптому) дозволяє швидко і досить точно встановити характер порушень, не виробляючи безпосередніх вимірів, тобто без дій, які вимагають додаткового часу і засобів» [1, с. 25].

Визначивши сутність діагностики, на думку науковців, для подальшого дослідження діагностики діяльності суб'єктів транспортної галузі національної економіки, визначимо характеристику діагностики як процесу (рис. 1).

Перш ніж детальніше зупинитися на процесі, необхідно визначити, що може бути об'єктом діагностування, цілі і завдання діагнозу, базові параметри та основні елементи діагностичного аналізу. Виходячи з сказаного вище, об'єктом діагностики діяльності суб'єктів транспортної галузі є робота підприємства в цілому і його структурних підрозділів, а суб'єктами можуть виступати органи державної влади, науково-дослідні інститути, фонди, центри, громадські організації, засоби масової інформації, аналітичні служби підприємств.

Основними цілями діагностики діяльності підприємства є:

- об'єктивна оцінка результатів господарської діяльності;
- виявлення невикористаних резервів та їх мобілізація для підвищення економічної ефективності в майбутніх періодах;
- постійний контроль раціональності функціонування господарських систем;
- контроль за виконанням планів і бюджетів;
- контроль за процесами виробництва і реалізації послуг;
- виявлення недоліків в роботі;

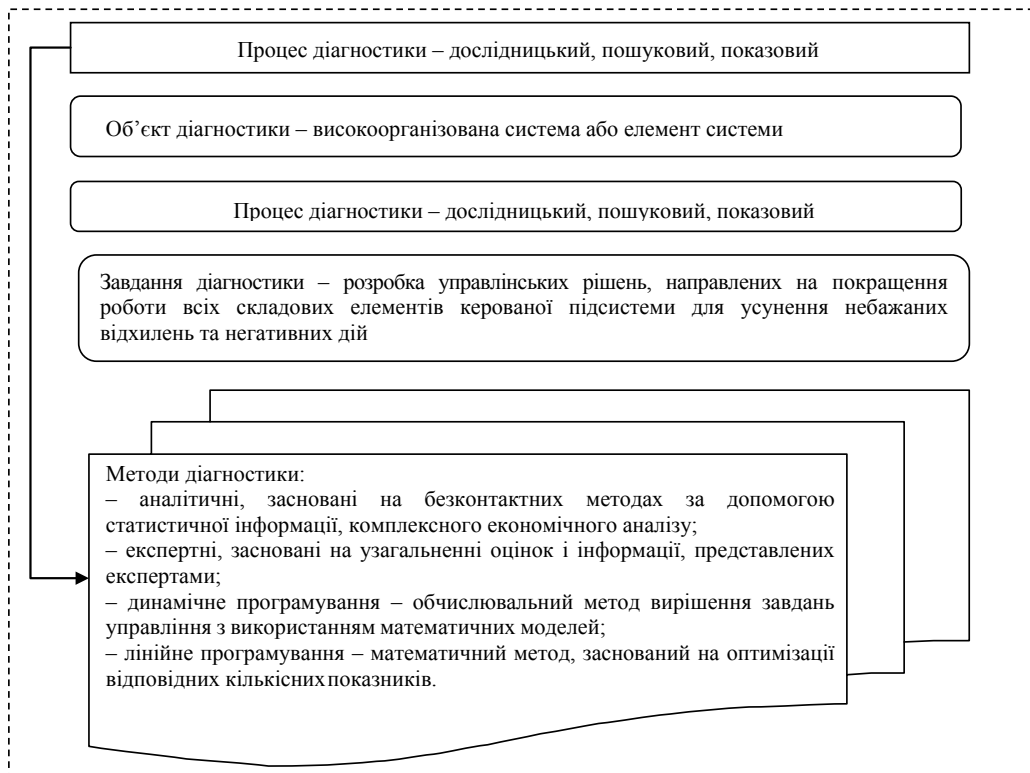

Рис. 1. Зміст діагностики як процесу

– створення підстави для прогнозування результатів діяльності підприємства.

Отже, основна мета діагностики – підготовка інформації для ухвалення управлінських рішень для підвищення ефективності роботи підприємства на основі системного вивчення усіх видів його діяльності та узагальнення результатів.

Виходячи з мети необхідно вирішити ряд наступних задач діагностики діяльності суб'єктів транспортної галузі країни:

– ідентифікація реального стану аналізованого об'єкту;

– дослідження складу і властивостей об'єкту, його порівняння з відомими аналогами або базовими характеристиками нормативними величинами;

– виявлення змін в стані об'єкту в просторово-часовому розрізі;

– встановлення основних чинників, що викликали зміни в стані об'єкту, і вимір їх впливу;

– прогноз основних тенденцій.

Виходячи з наведеного, об'єктом діагностики діяльності суб'єктів транспортної галузі національної економіки є робота суб'єкта в цілому і його структурних підрозділів.

Отже, основна мета діагностики – підготовка інформації для ухвалення управлінських рішень для підвищення ефективності роботи підприємства на основі системного вивчення усіх видів його діяльності і узагальнення результатів [9].

Діагностичний аналіз складається з трьох основних елементів (рис. 2): фінансової діагностики, економічної діагностики та визначення рейтингу організації на конкретному сегменті.

Методи і прийоми фінансової діагностики досить добре вивчені і широко застосовуються при проведенні аудиторських перевірок, при аналізі фінансової сторони діяльності суб'єктів транспортної галузі національної економіки. Фінансо-

вий компонент діагностичного аналізу знаходить своє відображення в експрес-оцінці фінансового стану суб'єкта. Економічна діагностика поки не отримала широкого поширення через специфіку виконання для суб'єктів різних галузей макроекономічного середовища країни. Проте не виникає сумнівів у тому, що економічна діагностика повинна займати особливе місце в проведенні аналізу діяльності суб'єктів транспортної галузі національної економіки [13].

Економічна діагностика, використовуючи результати оперативного та стратегічного аналізу, служить для обґрунтування рішень щодо регулювання операційної діяльності, а також забезпечує інформацію процес складання прогнозів та планування.

Економічна діагностика суб'єктів транспортної галузі дозволяє вирішити наступний комплекс аналітичних завдань:

– оцінити стан господарської системи в умовах обмеження чинної інформації;

– оцінити режим функціонування, його ефективності і на цій основі – стабільність роботи суб'єкта;

– виявити чинники, які вирішальним чином вплинули на формування результатів діяльності суб'єкта та дати оцінку цього впливу;

– визначити можливі варіанти економічної динаміки;

– оцінити можливі наслідки управлінських рішень, пов'язаних з динамікою і структурою операційної діяльності.

Діагностування має чіткі ознаки дослідницького, творчого процесу. Разом з тим, важливо дотримуватися визначеного загального порядку при проведенні діагностичного дослідження на рівні суб'єкта транспортної галузі. Застосовують наступні види діагностики: експрес-діагностика – коротке дослідження різних аспектів діяльності

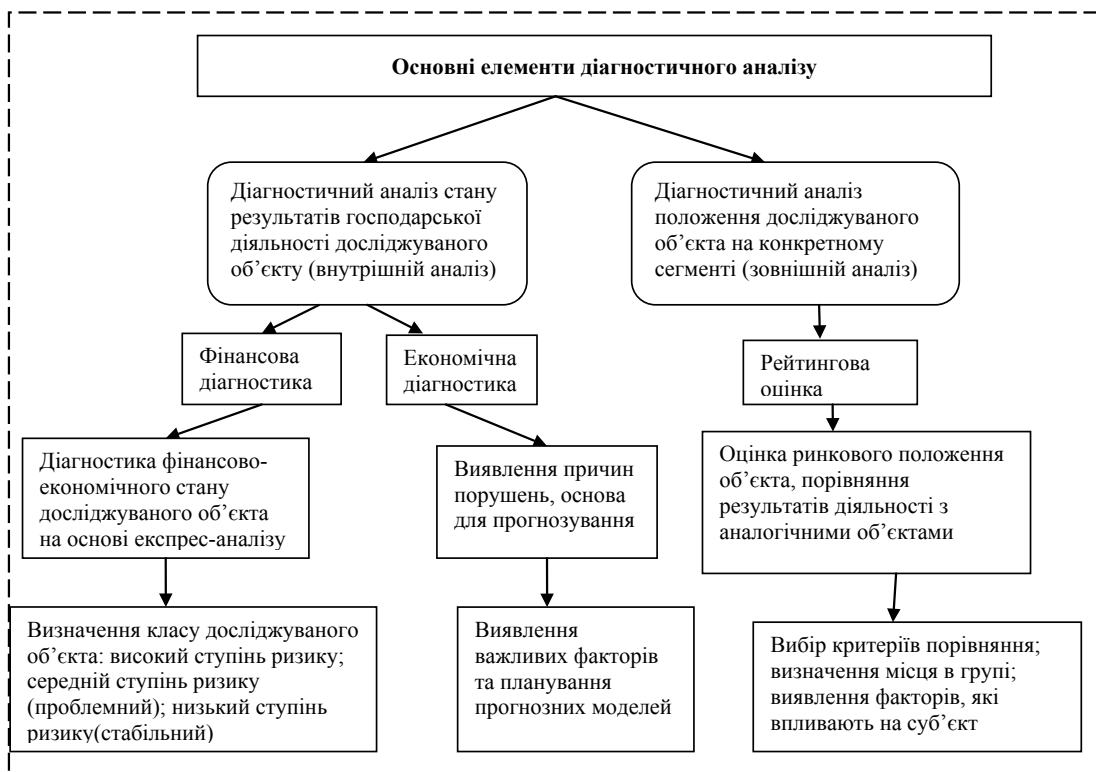

Рис. 2. Зміст основних елементів діагностичного аналізу

суб'єктів транспортного комплексу національної економіки з метою оцінки поточного стану; комплексна діагностика – всеохоплююче аналітичне дослідження діяльності та стану суб'єкта галузі.

Комплексна діагностика здійснюється за всіма сегментами діяльності або сфокусуватися на якомусь одному або декількох з них.

В умовах сьогодення комплексна діагностика необхідна для суб'єктів транспортного комплексу національної економіки, коли відсутня система моніторингу поточної діяльності, яка дозволяє визначити основні проблеми, причини їх виникнення, послідовність їх розв'язання.

Також при проведенні діагностичного аналізу доцільно застосовувати діагностичні методи дослідження у суб'єкта транспортної галузі. Слід зазначити, що більшість методів діагностичного аналізу можуть бути формалізовані, що дозволяє оперативнотримувати і цілеспрямовано використовувати інформацію з застосуванням персональних комп'ютерів.

В системі оцінки результатів або стану суб'єкта господарювання найчастіше використовують наступні способи діагностики:

– балансовий спосіб – це зіставлення взаємозалежних індикаторів діяльності суб'єкта господарювання з метою з'ясування та виміру їх взаємного впливу, а також встановлення резервів підвищення ефективності результатів операційної діяльності у відповідних умовах функціонування;

– SWOT-аналіз – це процес виявлення та структуризування сильних та слабких сторін суб'єкта господарської діяльності, а також визначення потенційних можливостей та загроз з урахуванням факторів внутрішнього та зовнішнього середовища;

– метод порівнянь – це спосіб, який надає можливість охарактеризувати одне явище через інше та дозволяє оцінити роботу суб'єкта національної

економіки, визначити відхилення від встановлених параметрів та визначити їх причини.

– метод експертних оцінок – застосовуються у випадках, коли рішення поставленого завдання параметричними методами неможливо;

– бенчмаркінг – системний метод, за яким порівнюються характеристики визначеного об'єкта з кращим у галузі, з орієнтацією на якісні та кількісні показники;

– економіко-статистичні методи – забезпечують оцінювання діяльності суб'єкта господарювання на основі теорії ймовірності та математичної статистики, теорії масового обслуговування, лінійного, нелінійного і динамічного моделювання, математичного програмування тощо.

Отже, проведення діагностики ефективності діяльності суб'єктів транспортної галузі національної економіки за допомогою реалізації комплексу дослідницьких процедур та методів, дозволяє виявити слабкі ланки і «вузькі місця». Основне призначення діагностики – встановити діагноз об'єкту дослідження і надати висновок про його стан, на підставі якого можна вибрати правильну і пріоритетну фінансово-економічну політику, стратегію і тактику розвитку суб'єкта транспортної галузі.

Висновки. Таким чином, застосування на практиці методів і прийомів діагностичного аналізу, що дозволить керівництву і менеджерам суб'єктів транспортної галузі національної економіки своєчасно визначити ступінь близькості суб'єкта до несприятливого результату діяльності, в умовах обмеженості інформації та невизначеності деяких економічних показників, вловлювати тенденції бізнес-середовища і швидко пристосовуватися до них, моделювати поведінку автотранспортних підприємств в різних умовах, прогнозувати подальші тенденції розвитку, а значить приймати ефективні управлінські рішення, що дозволяють підвищити результати діяльності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Эйхлер Л.В. Диагностика экономического состояния предприятий по техническому обслуживанию и ремонту автомобилей в системе антикризисного управления: монография / Л.В. Эйхлер, Н.Р. Гавриленко. – Омск: Изд-во СибАДИ, 2007. – 108 с.
2. Бачурин А.А. Анализ производственно-хозяйственной деятельности автотранспортных организаций : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / А.А. Бачурин ; под ред. З.И. Аксеновой. – 3-е изд., стер. – М. : Издательский центр «Академия», 2007. – 320 с.
3. Туркоман Л.С. Роль і місце економічної діагностики в системі оцінки стану суб'єктів господарювання / Л.С. Туркоман // Економіка. – 2009. – Т. 109, Випуск 96. – С. 87-91.
4. Устенко С.В. Використання моніторингу і контролінгу при реалізації рейтингового управління економічним об'єктом / С.В. Устенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2003. – № 11. – С. 101-107.
5. Швиданенко Г.О. Сучасні технології діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства : монографія / Г. О. Швиданенко, О. І. Олесь. – К. : Вид-во КНЕУ. – 2008. – С. 34-35.
6. Загородна О. Діагностика фінансового стану і стійкості функціонування підприємства / О. Загородна, В. Серединська // Економічний аналіз. – 2015. – Т. 19, №2. – С. 136-143.
7. Міценко Н.Г. Діагностика стану господарської діяльності підприємства / Н.Г. Міценко, С.М. Кулай // Науковий вісник національного лісотехнічного університету України. – 2013. – Вип. 20.5. – С. 223-225.
8. Лук'янова В.В. Сучасний стан теоретичних основ діагностики діяльності підприємства / В.В. Лук'янова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2016. – № 3. – С. 52-58.
9. Косова Т.Д. Аналіз господарської діяльності: навчальний посібник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.culonline.com.ua/Books/analiz_gosp_dijaln_Kosova.pdf.
10. Побережець О.В. Теоретико-методологічні та практичні засади дослідження системи управління результатами діяльності промислового підприємства : монографія / О. В. Побережець. – Херсон : Видавництво : Гринь Д.С., 2016. – 348 с.
11. Масленников Є.І. Методологічні та практичні засади дослідження системи управління фінансовою стійкістю промислового підприємства : моногр. / Є.І. Масленников. – Одеса : Прес-кур'єр, 2015. – 316 с.
12. Maslennikov E.I. Strategic assessment of the financial sustainability of the industrial enterprise : [Електронний ресурс] / E.I. Maslennikov // Економіка: реалії часу. – 2014. – № 6 (16). – С. 111-115. – Режим доступу: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/No6/111-115.pdf>.
13. Побережець О.В. Ідентифікація та класифікація нематеріальних активів та проблеми їх визначення: [Електронний ресурс] / О.В. Побережець, К.В. Іванова // Економіка: реалії часу. – 2012. – № 2 (3). – С. 98-104. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2012/No2/98-104.pdf>.

Сафонов Ю. Н.

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Жебричук А. В.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ДИАГНОСТИЧЕСКОГО АНАЛИЗА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СУБЪЕКТОВ ТРАНСПОРТНОГО КОМПЛЕКСА НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Резюме

В статье рассматриваются теоретические аспекты диагностического анализа деятельности субъектов транспортного комплекса национальной экономики. Предложено определение сущности диагностического анализа, его структуры, видов и методов.

Ключевые слова: диагностика, диагностический анализ, структура диагностического анализа, методы.

Safonov Yu. N.

Kyiv National Economic University named Vadym Hetman

Zhebrychuk A. V.

Odessa I. I. Mechnikov National University

THEORETICAL ASPECTS DIAGNOSTICALLY ANALYSIS ACTIVITIES ACTORS TRANSPORT COMPLEX OF THE NATIONAL ECONOMY

Summary

In the article theoretical aspects of the diagnostic analysis of the subjects of the transport complex of the national economy are considered. The definition of the essence of diagnostic analysis, its structure, types and methods is proposed.

Key words: diagnostics, diagnostic analysis, structure of diagnostic analysis, methods.